

Розділ другий*Мистецтвознавство, кулькорологія, філологія, історія***Триморуш Наталя Олександрівна***Державний університет «Одеська політехніка»***Кайгер Юлія Валеріївна***Державний університет «Одеська політехніка»***Семенова Світлана Іванівна***Державний університет «Одеська політехніка»***ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ
У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

У статті здійснено теоретичне та практичне осмислення формування міжкультурної комунікації студентів у системі вищої технічної освіти України. Розглянуто сутність та практичне значення соціокультурної компетентності і толерантності у сучасному полікультурному світі. Проаналізовано взаємозв'язок мови і культури. Зазначено, що вивчення іноземної мови є важливою складовою процесу міжкультурної комунікації. Визначено, що виклики XXI століття для системи освіти вимагають належної уваги до проблем міжкультурної комунікації при формуванні особистісних і професійних якостей сучасних фахівців різних галузей. Ключові слова: міжкультурна комунікація, національна культура, толерантність, фахова підготовка, соціокультурна компетентність.

Глобалізація як суспільно-історичний розвиток людства впродовж останніх десятиліть набув все більшого масштабу, який в процесі соціально-економічних, політичних та соціокультурних трансформацій істотно змінив образ сучасного світу. Життєдіяльність фактично усіх людей, навіть попри їхні бажання, зазнала змін. Відбулося розширення політичних, економічних, культурних і торговельних контактів, зростання зарубіжного туризму, можливість отримання освіти за кордоном, міжнародні студентські обміни, організація закордонних стажувань та багатоінших явищ і фактів, які стрімко актуалізували проблеми міжетнічного та міжкультурного спілкування та взаємодії. Україна не стоїть осторонь процесів глобалізації, встановлюючи багаторівневі контакти і форми спілкування з різними країнами та їх громадянами, що в свою чергу вимагає знання не тільки відповідної мови, а й норм і правил іншомовної культури: моделей поведінки, психології, культури, історії іншої країни.

Термін «міжкультурна комунікація» вперше застосували в 1972 р. американські вчені Ларрі Самовар і Річард Портер. У своїй книзі «Communication between Cultures» вони зазначили, що це такий вид комунікації, в якому відправник і одержувач належать до різних культур. З того часу термін широко увійшов до наукового вжитку, а чимало інших дослідників намагалися дати його визначення, розширити зміст й відповідно до вимог соціогуманітарних наук та їхніх новітніх надбань здійснити конкретизацію. Водночас зазначимо, що задовго до того, як міжкультурна комунікація сформувалася в окрему галузь знань, багато питань, що згодом стали для неї основоположними, були розглянуті такими вченими, як Арістотель, Вольтер, Г. Лейбніц, І. Гердер, І. Кант, Р. Гегель, В. фон Гумбольдт та інші.

Сучасні процеси світової глобалізації та інтеграції культурного простору породжують нові соціальні зв'язки, сприяють більш тісній взаємодії між представниками різних культур, носіями різних ідей, думок, концептів та емоцій. Відтак відмінні знання людей змушують їх до постійного пошуку більш якісних інструментів міжкультурної взаємодії, комунікації та толерантного ставлення один до одного. Це перетворює їх на одну з найбільш значущих складових соціологічного знання.

В Україні вивчення міжкультурної комунікації ще не набуло міждисциплінарного характеру і продовжує залишатись здебільшого на галузевому рівні. Водночас серйозні кроки в даному напрямку вже зроблені, адже багато вчених почали займатися цією проблемою ще з 1970-х років. Свідченням цього є численні наукові центри, представники яких досліджують ці аспекти, низка проведених конференцій, захищені дисертації, опубліковані монографії та статті в наукових журналах [13]. З'явилося багато робіт присвячених міжкультурній комунікації, що свідчить про актуальність вивчення міжкультурних комунікативних процесів у різних сферах знань, про багатоаспектність досліджуваного питання, його інтердисциплінарність [7]. Дедалі впевненіше різні складові міжкультурної комунікації утверджуються в лексиконі інтелектуальних еліт та державних структур [8]. Активним є процес теоретичного та практичного запровадження в системі закладів вищої та середньої освіти.

Ідеї розвитку полікультурно компетентної особистості в нашій державі відображено в положеннях Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття») (1994 р.), Концепції громадянського

виховання особистості в умовах розвитку української державності (2000 р.), Національної доктрини розвитку освіти (2002 р.), Концепції національного виховання студентської молоді (2009 р.), Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.), Державного стандарту початкової загальної освіти (2011 р.) та інших нормативних документах. Повага і любов до власної культури, а також толерантне ставлення до інших культур, представників різних національностей та вміння вести діалог на засадах рівноправності стали важливою складовою педагогічного процесу на сучасному етапі розвитку української освіти. Враховуючи світові глобалізаційні процеси, для багатонаціональної України актуальним є досвід країн, в яких проблеми полікультурності вже набули позитивного розв'язання.

Зовнішньополітичний курс України та характер економічних зв'язків призвели до створення великої кількості мультинаціональних підприємств, активного обміну технологіями та новаціями, стрімкого розвитку засобів комунікації, туризму, переміщенню трудових ресурсів. Економіка нашої країни поряд з економіками інших країн лише збільшує свою взаємозалежність, інтегрованість у європейський та світовий простір з точки зору товаровиробництва, видобутку сировини, розміщення продуктивних сил тощо. Ці фактори на пряму впливають на збільшення частоти взаємин між політиками, бізнесменами, фахівцями, дослідниками, вченими й пересічними громадянами.

Різноманітні й якісні комунікативні зв'язки набувають розмаїття та інтенсивності. Відтак управління комунікаціями в сфері спілкування, бізнесу, виробництва, політики, освіти, культури мають все більше значення. Розуміння цього є основою життєзабезпечення сім'ї, фірми, організації, підприємства, держави, будь-якої економічної, соціальної, психологічної системи.

Більшість сучасних закладів вищої технічної освіти в Україні пережили трансформацію з інститутів, ставши національними технічними університетами III або IV рівнів акредитації. У цих закладах істотно зросла кількість спеціальностей, значною мірою додалися спеціальності технічної економічної освіти, фінансів, менеджменту тощо. У рейтингових університетах зросла частка іноземних студентів, часто вихідців з різних держав і континентів. За даними Міністерства освіти і науки України станом на 1 січня 2020 року в українських закладах вищої освіти навчалося 80 тис. 470 іноземних студентів зі 158 країн світу. Водночас, підготовка сучасних висококваліфікованих фахівців не обмежується лише професійною компетентністю. Вдосконалення, пристосування та розробка нових методик навчання для українських та іноземних громадян, адаптація української системи освіти до європейських стандартів не є достатніми реформами вітчизняної освітньої системи задля здобуття конкурентоспроможної вищої освіти. Необхідно постійно вдосконалювати, розвивати та повною мірою реалізовувати потенціал комунікативної компетенції особистості. Це, в свою чергу, розширює простір міжкультурної комунікації в студентській та викладацькій корпораціях, адже утворене в результаті цього етнічне, мовне, ментальне і, навіть, релігійне розмаїття, створює відповідне середовище та стимулює цей процес. Чимала кількість українських студентів володіють іноземною (частіше англійською) мовою. Розуміння, що знання мов відкриває шлях до освоєння сучасних світових технологій, дає перспективи кращого заробітку і кар'єрного зростання, підштовхує багатьох з них активніше вивчати іноземну мову. Змушені констатувати, що, на жаль, у наших університетах вивчення та засвоєння цієї мови ведеться в малих обсягах. Значна частина викладацького складу також не володіє на достатньому рівні знанням іноземної мови, що значною мірою гальмує поступальний розвиток вищої освіти.

Ініціаторами вивчення й розвитку міжкультурної комунікації у вищих технічних закладах є передусім викладачі іноземних мов. Вони першими усвідомили, що для ефективного спілкування й розуміння представників інших культур є недостатнім лише володіння іноземною мовою. Спілкування з іноземцями, навіть з урахуванням різних практик і глибокого знання іноземної мови, не виключає конфліктів і нерозуміння з її носіями. Так, дослідник Л. С. Виготський у своїй праці «Мислення і мова» зауважив: «При розумінні чужої мови завжди виявляється недостатнім розуміння тільки одних слів, але не думки співрозмовника. Але й розуміння думки без розуміння його мотиву, того, заради чого висловлюється думка, є неповним розумінням» [2, с. 333]. У такому контексті іноземна мова виступає лише інструментом міжкультурної взаємодії людей, що є представниками різних культурних співтовариств. Лише знання особливостей цих культур і практичні навички в міжкультурному спілкуванні здатні забезпечити успішні контакти й обоюдно користь.

Адже кожне заняття з іноземної мови – це перехрестя культур, практика міжкультурної комунікації, тому що кожне іноземне слово відображає іноземну культуру і за кожним словом стоїть зумовлене національною свідомістю уявлення про світ. Безпосередній зв'язок навчання іноземної мови і культури сьогодні не викликає заперечень ні в лінгвістичній, ні в педагогічній сферах. Більш того, він перейшов у політичну сферу: у результаті міграції населення та виникнення мультикультурних суспільств процес навчання іноземних мов набуває іншого статусу. Іноземна мова є одним з основних інструментів виховання мовної особистості з загальнопланетарним мисленням, здатної адаптуватися до сучасного рівня і стилю

професійного та особистісного спілкування. Це забезпечується впровадженням різних форм комунікації з використанням креативних та інноваційних технологій, що сприяє розвитку уміння чітко визначати ситуації і мету спілкування зпланованою їх реалізацією, розширення творчого та наукового потенціалу студентів у контексті міжкультурної комунікації.

Низка вузів, у зв'язку з цим, вже запровадили до навчальних планів нову дисципліну «Міжкультурна комунікація». Доцільність такого кроку очевидна, адже відбувається підготовка студентів до ефективних міжкультурних контактів на рівні повсякденного міжособистісного спілкування. Поряд зі знаннями іноземної мови, відбувається формування знань про особливості культури, природу міжкультурного нерозуміння, міжкультурну толерантність, формуються практичні вміння й навички норм і моделей поведінки, навички міжкультурного спілкування, здатність і готовність до продуктивної участі в ньому. В сукупності це дозволяє більш вільно розуміти представників інших культур. Констатуємо, що в українському суспільстві є стійка тенденція зростання інтересу до проблем міжкультурної комунікації і заклади вищої технічної освіти відіграють у цьому процесі одну з провідних ролей.

Для розуміння цілісності і комплексності питання було сформульовано чотири основоположні принципи міжкультурної комунікації. До них відносять наступні:

1. Міжкультурне спілкування і взаємодія базуються на розумінні культурних відмінностей.
2. Міжкультурна комунікація є невдалою коли:

- а) здійснюється напад на систему цінностей, прийнятих в культурі іншої людини;
- б) зачіпаються національні почуття;
- в) принижується національна гідність. Будь-яка спроба знищити систему культурних цінностей іншого як наслідок має втрату контакту, виникнення бар'єрів у спілкуванні, закритість, самозахист і захист своєї самотньої культури. Приниження національних почуттів і національної гідності виявляється у вигляді упереджень, стереотипів і дискримінації, що призводять до великої загрози для подальшого продовження й розвитку міжкультурної комунікації, вони становлять колективну несвідому основу виникнення націоналізму, а також його проявів: фашизму, екстремізму та тероризму. Тому вияв поваги, цікавості до культури народу, позитивної оцінки перспектив його розвитку – підґрунтя ефективної міжкультурної комунікації.

3. У процесі міжкультурної комунікації важливо орієнтуватися на майбутнє, а не на минуле. Безумовно, що, починаючи міжкультурне спілкування, необхідно знати минуле, історію свого та інших народів, їх культуру, мистецтво, літературу, історію відносин між ними, проте домінувати повинні перспективи на майбутнє.

4. Мета міжкультурної комунікації – пріоритет дотримання своїх інтересів у своїй культурі та пріоритет дотримання інтересів партнера в його культурі [10, с. 103-104].

У світлі нашої проблематики доречним вважаємо також зазначити аспекти, які виокремлюють у дослідженні міжкультурної комунікації: соціологічний (соціальні, етнічні й інші чинники); лінгвістичні (вербальні і невербальні засоби комунікації, мовленнєві стилі, способи підвищення ефективності міжкультурного спілкування); комунікативні (комунікативні навички та вміння, управління конфліктами, розвиток міжгрупових зв'язків) [11, с. 167-176].

За визначенням Європейського Парламенту та Ради Європи молодь повинна володіти громадянською, соціальною, інформаційно-комунікаційною, мовною, культурною компетентностями, які забезпечують можливість творчого розвитку серед різних культур та здатність до навчання протягом усього життя.

Зазначимо, що саме студентство є тією групою, яка активно шукає своє місце в суспільстві, визначає життєві орієнтири і цінності, приймає або заперечує усталені в соціумі норми, формує власне ставлення до життя, роботи, оточуючих. З одного боку, для цих молодих людей часто характерні: соціальна незрілість, несформованість ціннісних орієнтацій, нездатність повною мірою адекватно прогнозувати наслідки своїх дій івчинків, агресивність, соціальна апатія, байдужість, пасивність, безвідповідальність, конформізм, споживацтво, відмова від традиційних моральних і культурних цінностей. З іншого, вони не тільки поступово вливаються в ряди більш дорослого покоління, а й самі беруть активну участь у суспільних процесах, що відбуваються в країні. Саме тому, чимало дослідників порушують питання про можливість прогнозування міжетнічних відносин в майбутньому. Необхідно розуміти: чи зможе молоде покоління протиставити етнічному націоналізму громадянську націю і цивільний націоналізм, в якому пріоритет прав залишається за особистістю, а не за нацією? Питання важливе і відповідь на нього сьогодні закладають вищі навчальні заклади, їх включеність у процес формування у студентів компетенцій міжкультурної комунікації. Відповідний комплекс заходів в системі освіти повинен мати перманентний характер, бути безперервним і здійснювати постійний приріст інструментів і навиків у формуванні ціннісних основ особистості. В широкому значенні така ціннісна основа має бути наскрізною, починаючи від дошкільної освіти і тривати усе життя людини. Її зміст має бути єдиним для усіх учасників освітнього процесу,

відповідати запитам і стратегіям розвитку суспільства. Саме на основі цінностей мають вибудовуватися всі моделі компетенцій для оцінювання якості викладання і його результатів на всіх рівнях системи освіти. В сучасному інформаційному «цифровому» суспільстві духовність та моральні принципи стають наріжними пріоритетами. Такими ж вони стають і в педагогічній сфері. Лише міждисциплінарне співробітництво спеціалістів різних галузей науки при поєднанні з досягненнями інших країн, досвідом роботи кращих університетів Європи, Америки, Китаю тощо здатні забезпечити ефективну модель міжкультурної комунікації для студентів нашої країни, базованої не на формальних показниках, а на основі ціннісно-компетентнісного підходу у формуванні освітніх стратегій. Такий підхід здатний збагатити національну систему освіти, сприяти її інтеграції у світовий освітній простір.

Уникненню міжкультурних непорозумінь сприяє наявність соціокультурної компетентності в майбутніх фахівців. Саме вона передбачає, перш за все, формування соціокультурної толерантності. На думку дослідниці І. Смельянової це пов'язано з тим, що «у сучасному суспільстві нетерпимість все частіше стала переходити у різні форми екстремізму, що розпалює ворожнечу, національну розрізненість та породжує соціальні конфлікти». Саме тому формування толерантності – терпимості до іншого способу життя, поведінки, звичок, почуттів, думок, ідей та вірувань – є безперечною умовою існування особистості в полікультурному світі. Практичні потреби міжкультурної комунікації задають напрям нових теоретичних пошуків, змушують до переосмислення традиційних ідей і виявляють гостру необхідність у відповідній науковій парадигмі, що базується на евристичних можливостях комунікації і культури [3, с. 48].

Сучасному суспільству потрібні вже не просто фахівці: юристи, економісти, менеджери чи працівники ІТ-індустрії, а фахівці з міжнародної і міжкультурної комунікації, що виходить за рамки знання мови. Вузівська освіта в даний час покликана сприяти підготовці фахівців, що усвідомлюють зростаючу глобальну взаємозалежність між народами і націями, розуміють необхідність міжнародної солідарності та співпраці і готових до конструктивної участі в діалозі культур народів, країн, регіонів і континентів.

Уміння адаптуватися до нових інформаційних засобів і потоків, визначати їх надійність, професійну значущість, новизну, адекватно інтерпретувати отримувану інформацію, бути професійно підготовленим до участі в міжнародних бізнес-комунікаціях, уміння адаптувати всі особові параметри в умовах конкретного ринку праці – ось ті якості, які разом з кваліфікаційними характеристиками, визначають конкурентну перевагу, забезпечують кар'єрне зростання і визначають життєвий успіх. Адекватна мовна поведінка в будь-якому професійному форматі вимагає засвоєння не лише системно-мовних знань, але й знання законів, звичаїв, національного менталітету тієї країни, мова якої вивчається.

Життєдіяльність і відносини людей визначаються тією чи іншою культурою, яка регулює широкі спектри людської ментальності та поведінки і впливає на характерсприйняття, оцінки і міжособистісних відносин. Освіта, виховання, історична пам'ять, традиції, звичаї, правила, продиктовані суспільством, мова спілкування – все це виробляє систему орієнтацій, яка допомагає кожному індивіду сприймати різні життєві ситуації і адекватно реагувати на них. Вже виходячи з цього можна стверджувати, що в жодному суспільстві не може існувати гомогенної культури, як і не може існувати гомогенної структури суспільства. У цьому і полягає складність феномена міжкультурної комунікації. Тому можна стверджувати, що міжкультурна комунікація завжди віддзеркалює «сучасну» культуру суспільства [12, с. 7].

Ідеї й напрями реформування професійної підготовки майбутніх спеціалістів відображені у Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), підписаній Угоді про Асоціацію між Україною та ЄС, запровадженій Національній рамці кваліфікацій (2011 р.), у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті та інших нормативно-правових документах. Так, у вищій технічній освіті України простежуються нові підходи до навчання іноземної мови як обов'язкової навчальної дисципліни, що сприятиме формуванню вмінь і навичок іншомовного професійно орієнтованого спілкування на основі набутої системи знань. Загалом дослідники визначають кілька періодів розвитку іншомовної освіти ВНЗ періоду незалежності України: 1) 1991-2002 рр. – період становлення національної спрямованості змісту іншомовної освіти; 2) 2003-2005 рр. – експериментально-реформаторський період; 3) 2006-2021 рр. – євроінтеграційний період.

Можна констатувати, що впродовж 30-річного періоду незалежності України зроблено досить багато. Зокрема, відбулася зміна ідеологічного курсу змісту іншомовної освіти ВНЗ України: від радянської ідеології до національної спрямованості; перехід до ступеневої системи навчання; входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти; приєднання України до Болонського процесу; формування іншомовної освіти згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями; створення концепцій розвитку іншомовної освіти ВНЗ; впровадження національної програми вивчення та популяризації іноземних мов «Україна – speaking» за ініціативи Go Global тощо [9].

Наразі вивчення іноземних мов є одним із важливих пріоритетів в політиці Європейського Союзу та України, яка прагне приєднатися до ділового, освітнього, наукового та культурного простору країн

Європейської спільноти. Стратегічний план розвитку іншомовної освіти в Україні був орієнтований на те, щоб ще у 2020 році 75% випускників середніх шкіл володіли двома іноземними мовами. На жаль, через низку чинників поки цього не вдалося досягнути. Чимало ще належить зробити в теоретичному обґрунтуванні і практичному втіленні на різних рівнях формування освітнього середовища аби посилити для студентів вищих технічних навчальних закладів комунікативну спрямованість процесу оволодіння знаннями, вміннями та навичками, необхідними для ефективної іншомовної комунікації; актуалізувати міждисциплінарні зв'язки гуманітарних, технічних і спеціальних циклів дисциплін у формуванні загальнокультурної компетентності майбутніх професіоналів технічної сфери; забезпечити особистісно-розвивальне освітнє середовище з урахуванням суспільних потреб, особистісних професійних запитів сучасних студентів.

Джерела

1. Бахов І. С. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур / І. С. Бахов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – № 2. – С. 34-43.
2. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М.: Высшая школа, 1999. – 582 с.
3. Козловська Г. В. Актуальність проблем міжкультурної комунікації в сучасних умовах / Г. В. Козловська // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2011. Вип. 7. – С. 42-51.
4. Кучмії О. П. Міжкультурні комунікації: структура і динаміка процесів / О. П. Кучмії // Культура народів Причорномор'я. – 2003. – № 37. – С. 52-55.
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
6. Межкультурное иноязычное образование: лингводидактические стратегии и тактики: коллективная монография / Отв.ред. Е. Г. Тарева. – М.: Логос, 2014. – 232 с.
7. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / І. Ю. М'язова. – К., 2008. – 18 с.
8. Ніколаєнко С. М. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства. – К.: Освіта України, 2005. – 319 с.
9. Осіпчук Н. В. Періоди розвитку іншомовної освіти у вищих технічних навчальних закладах України (кінець ХХ – початку ХХІ століття) / Н. В. Осіпчук // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. Budapest. 2017. Vol. V (59). – P. 34-37.
10. Почебут Л. Г. Взаимопонимание культур: методология и методы этнической и кросс-культурной психологии. Психология межэтнической толерантности. – Санкт-Петербург: С.-Петерб. ун-т, 2007. – 279 с.
11. Слощинський Б. В. Міжкультурна комунікація як метод соціального пізнання / Б. В. Слощинський // Нова парадигма, 2005. Випуск 45. – С. 167-176.
12. Слощинський Б. В. Міжкультурна комунікація як віддзеркалення сучасного рівня культури / Б. В. Слощинський // Міжкультурна комунікація і глокалізаційні процеси у соціологічному вимірі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 17 квітня 2020 р. під заг. ред. В. Ф. Лисак. Маріуполь: МДУ, 2020. – С. 3-11.
13. Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ [Електронний ресурс]: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (21 березня 2017 р.). – К.: КНЕУ, 2017. – 415 с.

Гуцол Анастасія Миколаївна

Кандидат філологічних наук

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

СТЕРЕОТИПИ МАТРИМОНІАЛЬНИХ СТОСУНКІВ У НІМЕЦЬКОМУ ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ ФОНДІ

Стаття присвячена вивченню стереотипних уявлень про матримоніальні стосунки німецьким етносом. Проаналізовано сімейний дискурс, зокрема його матримоніальний підвид. Досліджено фразеологічний фонд німецької мови з метою виявлення оцінки сім'ї та сімейного ладу. Ключові слова: сімейний дискурс, матримоніальні стосунки, стереотип, фразеологічний фонд.

Дослідження сімейної комунікації перетворилось на привабливий об'єкт лінгвістичних досліджень не так давно, адже досі цей феномен розглядався переважно з позицій соціології, психології, педагогіки, економіки, права, етнографії та ін., що визначає *актуальність* нашого дослідження. На сьогодні помітна тенденція до міждисциплінарних студій у сфері сімейної комунікації, насамперед крізь призму соціолінгвістики та психолінгвістики, де сім'я виступає своєрідною мікромоделлю суспільної структури, соціокультурного досвіду держави і, разом з тим, являє собою досить стійку групу людей, між якими відбувається особисте спілкування та взаємодія [1; 3; 6; 8].

Сімейний дискурс є одним із найхарактерніших проявів неофіційного / побутового / буденного спілкування, оскільки домашнє середовище надає можливість контакту з «людиною без маски», відкритим, щирим партнером. Попри те, сімейне спілкування є найбільш економічним і єдиним надійним способом міжособистісного контакту, оскільки в його межах здійснюється процес трансляції (соціалізації молодого покоління та його уподібнення старшим). Будучи основним інститутом виховання, саме сім'я має у своєму розпорядженні можливість розвитку гармонійного начала у людини [7, с. 42].

Таким чином, сімейний дискурс – це «домашнє побутове спілкування спільно проживаючих людей, які крвовно пов'язані родинними зв'язками або вступили у родинні стосунки» [1], в межах якого виділяють парентальний (комунікація батьків і дітей), матримоніальний (інтерація між чоловіком та дружиною) і